

Úvodem

Šumava jako fotografické téma bylo překvapivě barvitě již v časech c. k. monarchie. Jistě i z toho důvodu, že tehdejší osídlení Šumavy bylo hustší než dnes. Pro povědomí Čechů má Šumava mírně mytický charakter, což vyplývá i z toho, že zde pramení nejvýznamnější česká řeka a že pohoří tvoří jakousi přírodní hráz „proti Němcům“. V 19. století se ovšem na Šumavě mluvilo více německy než česky.

Přitahovaly i tamní přírodní pozoruhodnosti – především horská jezera. Na rozdíl od „evropských hor“ Krkonoš však Šumava tolik nepřitahovala zájem umělců evropské pověsti – ani malířů, ani fotografů. Šumava tak mnohem výrazněji než Krkonoše zůstávala z fotografického hlediska „naše“, proto i výběr fotografů v knize zahrnuje především autory z české strany hor.

Průkopnické práce pro dějiny fotografie na Šumavě byly ovšem vytvořeny na německé straně, počínaje rokem 1981. Až o deset let později vyšla Stará Šumava Václava Starého a také publikace, těžící z obrazového bohatství starých pohlednic. V této knize jsem se pokusil shrnout již vyzkoumané a zároveň prezentovat výsledky vlastního výzkumu a obé zařadit do širších souvislostí s vývojem fotografie v českých zemích. Kniha obsahující 62 fotografií má být především inspirací pro další ještě komplexnější bádání a hledání dalších fotografických dokladů, neboť dějiny fotografování na Šumavě mají ještě mnohá tajemství. Chci také poukázat na vývoj v přístupu jednotlivých fotografů a současně chci vzdát těmto autorům, dávným fotografům, i jakýsi tichý hold. Naše kniha je tedy především knihou o fotografech a fotografování, nikoli o místopisu Šumavy.

Na závěr úvodních slov mi to nedá, abych se veřejně nevyznal ze své lásky k Šumavě, kam bych utíkal rád stále častěji. Přejí Vám, vážený čtenáři a diváku této knížky, příjemný fotografický výlet do minulosti a pokud „stíny zapomenutých předků“ občas vyvolají cosi jako mrazení v zádech, bude to jen dobře.

Pavel Scheufler, Újezd nad Lesy, 15. května 2002

Poděkování:

Při tvorbě knihy a hledání obrazových podkladů jsem se setkal s laskavým pochopením mnoha milých lidí. V abecedním pořadí bych si dovolil srdečně poděkovat zejména Dr. Vladimíru Horpeniakovi, Dr. Haně Krejčové, Stanislavu Loudátovi, Dr. Dieter Lorenzovi, Ing. Karlu Jiřímu Němcovi, CSc, Doc. Ing. Zdeňku Papešovi, JUDr. Jiřině Ryppelové, Dr. Václavu Starému a Bohumilu Turnerovi...

Věnováno památce obyvatelů a obdivovatelů Šumavy, dávným i nynějším.

K počátkům fotografie na Šumavě

Malíři, kreslíři a romantičtí hledači rousseauvského ideálu krásné nedotčené přírody nacházeli na Šumavě panenské přírodní ostrovy, ale také svět tvrdé dřiny. A pak také něco, co vyzařuje z děl šumavských spisovatelů a co bych opsal spojením „divoká a snová lesní mystéria“. Přeměna světa dřevorubců a zemědělců, pil, hamrů a skláren na rekreačně-turistický charakter byla na Šumavě mnohem povlnnější a podstatně mnohem méně výraznější než v Krkonoších, kde

lyžování a turistika začaly být významnou součástí života hor již v 90. letech 19. století. Podobně jako v Krkonoších se soubory šumavských kreseb a rytin začaly šířit i fotografickou cestou, jenže na Šumavě zhruba o dvě desetiletí později.

Po zveřejnění vynálezu fotografie v srpnu 1839 u nás nová zobrazovací metoda zaujala zejména vědecké kruhy a až o něco později portrétisty. Nejstarší v praxi používaná fotografická technika - daguerrotypie byla poměrně drahá a proto se okruh zájemců o daguerrotypický portrét rekrutoval především z velkých měst a měst s lázeňskou klientelou. Daguerrotypickou živnost ve čtyřicátých a méně již v padesátých letech 19. století provozovali vesměs kočovní daguerrotypisté, kteří putovali mezi velkými městy a lázeňskými středisky, na čas se tam usadili a rozhlásili, že zhotovují daguerrotypické portréty. Činnost těchto kočovných daguerrotypistů se dá poměrně dobře zmapovat z místního tisku; tento výzkum ale pro šumavský region nebyl ještě učiněn. Daguerrotypisté ovšem hledali především bohatou klientelu, není tudíž příliš pravděpodobné, že v linii Prachatic, Vimperk, Sušice kočovný daguerrotypista působil. Vytvoření daguerrotypií z motivy Šumavy není zatím známo ani ve formě litografií z odkazem na původní daguerrotypii, tak jak to známe z Prahy a jejího okolí nebo z Karlových Var. (Daguerrotypie P. Kohlbecka se zámečkem posazeným pod zalesněným horským masivem, která je v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze pod č. GF-1016, nebyla pro šumavský region jednoznačně identifikována).

Fotografií se v prvních dvou desetiletích šíření vynálezu mohli v Pošumaví zaobírat zřejmě jen amatérští zájemci. K takovým lidem měl blízko Vojtěch Kramer, převor konventu augustiánů v Domažlicích, biskupský notář v Českých Budějovicích, který patřil k prvním v Čechách, kdo experimentovali s nejstarší technikou systému pozitiv-negativ - kalotypií a jehož snímky jsou uloženy v Muzeu Chodsko. Je však jisté, že Šumavu křížili kočující fotografové již krátce po nástupu nové zobrazovací techniky, která ovládla fotografii na dalších třicet let a to takzvaného mokrého kolodiového procesu. I když činnost těchto prvních skutečných fotografů z Prahy, Vídně, Mnichova, Lince není systematicky zdokumentována, konkrétní doklady v muzeích existují. Počátky fotografování na Šumavě jsou tak zatím zahaleny tajemstvím, které by mohl poodhrnout jedině důkladný výzkum v muzeích po obou stranách hor.

Podněty k bádání o šumavské fotografii přicházely nejprve z německé strany: Paul Praxl v roce 1981 uveřejnil v souvislosti s výstavou v Muzeu Šumavy v Pasově studii *Die photographische Entdeckung des Böhmerwaldes* (Hoam, ročník 34, 1981, s. 315-316). Následovala kniha I. Jordan *Photographie im Böhmerwald 1880-1940* (W. Ennsthaller, Steyr, 2.vyd. 1984), která spolu s knihou M. Frank (*Land und Leut im mittleren Böhmerwald in alten Fotos*. Morsak Verlag, Grafenau 1986) patří k základní literatuře pracující s autentickým svědectvím fotografie Šumavy. V knize I. Jordan uvádí jako nejstarší přesně datovanou fotografii ze šumavského regionu záběr z Volar po velkém požáru roku 1863, který je uložen - ovšem v reprodukci - v muzeu v Pasově. Jen málo mladší je snímek rodného domu Adalberta Stiftera v Horní Plané pocházející od vídeňského fotografa Johanna Schneidera s letopočtem 1867. Mimo oblast vlastní horské Šumavy je

zřejmě nejstarším z regionu panoramatický pohled na Sušici, na němž je zachycen dřevěný most zničený na jaře roku 1859. Kdo byl jeho autorem, není zatím známo.

Autorem zřejmě prvního cyklu fotografií ze Šumavy byl Ignác Kranzfelder, původně kočující fotograf, později usedlý v Domažlicích a Klatovech. Jeho nejstarší záběry souvisely se stavbou železnice Plzeň - Železná Ruda v letech 1874 -77. Později se věnoval také fotografování místních sídel a průmyslových podniků. Asi ve stejné době, kdy Kranzfeldera zaujalo ražení tunelu pod Špičákem, se na turisticky vděčných lokalitách pohyboval s fotoaparátém také František Fridrich z Prahy. Fridrich, který patřil k vůbec nejvýznamnějším vydavatelům fotografií v celém Rakousko-Uhersku, je znám především jako významný fotograf Prahy a lázeňských měst a proto nalezení jeho šumavských záběrů je do jisté míry překvapením. Hypoteticky můžeme soudit, že Fridricha Šumava přitahovala a že sem jezdil i za rekreací. Četnější pobyty totiž naznačuje více záběrů z časového odstupu známého Prokopova penzionu. Německým badatelům nebyly práce těchto raných fotografů známy.

Éra nástupu fotografických vizitek a stereofotografií, do níž Fridrich i Kranzfelder tak významně zapadli, je tedy dobou prvního systematictějšího zájmu fotografů o Šumavu. Tento zájem měl určitě souvislost s náznaky turistického ruchu, který pozitivně ovlivnila zmíněná výstavba železnice. Vedle malých vizitek k uložení do alb oba tvořili i velké formáty, určené podobně jako grafické listy k zavěšení na zeď. Se zvláštním Fridrichovým zájmem o region souvisí možná i jeho poněkud neobvyklá žádost z 8. března 1879 městské radě v Prachaticích o zajištění pobytu dvou fotografických pomocníků a uhrazení nákladů za přepravu fotoaparátu. Městská rada mu však odpověděla, že sice děkuje za jeho nabídku, ale že v současné době nepovažuje za nutné fotografie Prachatic pořizovat. „Úřední případ“ je uložen v okresním archivu v Prachaticích a upozornil na něho Václav Starý ve své knize Stará Šumava. Faktem ale je, že Fridrichovy záběry Prachatic přesto existují...

Někdy v polovině 70. let 19. století se objevil v knihkupectví Friedricha Ehrliche v Praze na Malém náměstí soubor fotografií dosud nezjištěného autora volně související jednak s tokem Vltavy (až po Hlubokou), jednak přímo se Šumavou. Pořízení a prodej cyklu možná souvisely s onou naznačenou mýtizací „posvátné české řeky”.

Z let 1881 a 1882 pochází rozsáhlý cyklus snímků Šumavy, jejichž autorem byl Jindřich Eckert, považovaný za největšího českého fotografa 19. století. Většina fotografií v této rané době fotografování zachycovala v exteriéru jen historické a přírodopisné pamětihodnosti, Eckert však v podstatě jako první v českých zemích se soustředil především na samotnou krajinu. Mnohdy fotografoval i zcela anonymní místa, pouze pro jejich krásu. Jeho dva soubory mají název Upomínka na Šumavu a jsou označeny římskými čísly I. a II. Již sám název ukazuje na určitý fotografův vztah, na jeho prožitek. Ani tyto snímky dějepiscům Šumavy nebyly většinou známy. Eckerta dnes označujeme za prvního fotografa české krajiny.

Vedle fotografů, kteří na Šumavu přicestovali jako „fotografové turisté“, působili na Šumavě již v době Fridrichova působení také fotografové místně usedlí. Většinou se zabývali portrétní fotografií, která po nástupu fotografických vizitek po roce 1859 se stala základem obživy většiny fotografů. Znamenala jistotu objednávky, fotografování památek bylo odvislé od organizace prodeje a nejistého obchodního výsledku. Proto se místní fotografové - a to platí pro celé Království české - většinou fotografováním pamětihodností zabývali jen okrajově a ke specializaci v tomto oboru dospívali jen někteří a také později - až v devadesátých letech. Prvním fotografem, žijícím na Šumavě, byl možná Franz Veits (1830-1906), který po praxi malíře skla studoval na pražské malířské akademii a který se roku 1864 oženil do selské usedlosti ve Volarech. Jeho první fotografické portréty jsou známy z roku 1868. Kombinací záznamů s dostupnými snímky dospíváme ke konstatování, že patrně prvním fotografem v Prachaticích byl Emil Wangemann, uváděný jako fotograf v soupisu obyvatel Prachatic v roce 1866, na což upozorňuje ve své knize Stará Šumava (Vimperk 1991) archivář Václav Starý. Wangemann zde působil minimálně čtyři roky, pak jeho stopy mizí. V první polovině 70. let 19. století působil v Prachaticích jako fotograf Ignác Josef Schächtl (1840-1911), jemuž zde na jaře 1874 zemřela manželka Antonie. Schächtl se v Prachaticích 6. listopadu 1875 znovu oženil a to s Kateřinou Štastnou z Kojetic (sestrou manželky Karla Němce, druhorozeného syna Boženy Němcové). Také Schächtl však z Prachatic odešel a později se stal významným fotografem tábor-ska. Jisté je, že Schächtl v Prachaticích také fotografoval město; zachovala se například jím signovaná vizitka s pohledem na Dolní bránu.

První významní fotografové v Sušici jsou spojeni se jménem umělecké rodiny Quastů. Prvním byl Konrad Ferdinand Quast (1843 - 1877), který si asi roku 1875 v Sušici otevřel filiálku rodinného podniku v Písku. Samostatný ateliér v Sušici pak měl po bratrově smrti Gustav Adolf Quast (1846 -1894), který se věnoval nejen fotografování města, ale i blízké části Šumavy. Jmen prvních portrétních fotografů v regionu Šumavy a Pošumaví je samozřejmě více, jejich soupis by až prověřil další podrobný výzkum v archívech, v registrech živností a místním tisku.

V počátcích šumavské fotografie sehrály významnou roli jak nejbližší větší města, tak centra vzdálenější: Český Krumlov a České Budějovice. Až v jihočeské metropoli byl roku 1884 založen Der Deutsche Böhmerwaldbund, který si údajně objednal u renomovaného českobudějovického fotografa Josefa Woldana sérii snímků ze Šumavy, které místní knihkupec a nakladatel L. A. Hansen a patrně i sám fotograf distribuovali ve třech různých formátech, nejčastěji však jako kabinetky. Současně se tyto snímky vystavovaly v turistických klubech, kde měly být pobídkou k návštěvě hor. V roce 1888 byly také některé Woldanovy snímky použity jako ilustrace prvního velkého průvodce Šumavy, vydaného právě Böhmerwaldbundem. Přibližně ve stejné době vydal sérii „50 pohledů ze Šumavy“ M. Kopecký (Kopetzky) z Vimperka. Woldan i Kopecký patří k prvním velkým fotografům Šumavy, protože fotografovali celý region a systematicky a jejich odkaz čítá na tři stovky záběrů. V létě 1887 pozval na Šumavu fotografa z Meranu

Bernharda Johannese pasovský Waldverein, který ještě v téže roce vydal soubor Johannesových velkoformátových světlotisků.

V 80. letech 19. století se fotografie jako živnost stabilizovala a portrétních fotografů se objevovalo již větší množství, ale jejich existence byla stále svázána s významnějšími centry. Začátkem roku 1880 přišel do Volar jako vandrující fotograf Gotthard Zimmer (1847-1886), který se označoval jako „fotograf z Vídně“. Po krátkém působení ve Volarech přešel do Českého Krumlova, kde měl fotografický ateliér v zahradě v Linecké ulici čp. 64. Vedle portrétů zaujímaly v jeho práci významné místo také fotografické pohledy ze Šumavy, v jejichž vydávání měl v polovině osmdesátých let významné postavení. V roce 1881 vstoupil k Zimmerovi do učení Josef Wolf (1864-1938), který po vyučení vandroval po ateliérech v Evropě, aby se nakonec vrátil do rodného Českého Krumlova. Zimmerova slibná a ambiciózní fotografická cesta byla ukončena v Krumlově ve věku 39 let. Fotoateliér poté vedla vdova Karolina. V roce 1888 se stal vedoucím závodu Josef Seidel (1859-1935), který po dvou letech ateliér převzal. Všestranný a talentovaný Seidel dosáhl ve fotografii vynikajících úspěchů a můžeme jej označit vedle Josefa Wolfa za nejvýznamnější osobnost šumavské fotografie vůbec. Wolf po ukončení své vandrovnické pouti si otevřel fotografickou živnost také v Krumlově a to roku 1891. Stejně jako Josef Seidel působil ve svém ateliéru celý život a stejně jako ateliér Seidelův i Wolfův podnik pokračoval dál v rodovém dědictví. Zdá se, že Wolf byl citlivější k uměleckým vlivům secesního piktorialismu, Seidel zase k technickým novinkám v barevné fotografii. Jako jeden z prvních fotografů v českých zemích vydával barevné pohlednice z autochromu, první v praxi používané techniky barevné fotografie. Byl zřejmě prvním fotografickým profesionálem, který na Šumavě fotografoval barevně. Tematický rejstřík Seidela i Wolfa byl velmi široký a zachycení života a krás Šumavy hrálo u obou podstatnou roli. Nicméně se zdá, že množstvím záběrů Seidel Wolfa výrazně předčil. Dlužno podotknout, že Josef Wolf měl možná zásluhy na tom, že v roce 1897 byly v Hořicích natáčeny na kinematografický pás tamější známé pašijové hry. Film se označuje za první natáčený v Čechách.

V druhé polovině osmdesátých let 19. století měl milovník Šumavy k dispozici již poměrně bohatou nabídku fotografických pohledů několika autorů: Fridricha, Kranzfelderera, Eckerta, Woldana, Kopeckého, Johannese a Zimmera a to ve formátech od malé vizitky do alba, větší kabinetky, stereofotografie do kukátka až po velkoformátové pohledy určené pro výzdobu interiéru jako grafické listy. Odhadem se jednalo na 400 různých záběrů. Ryzí fotografie doplňovaly kresby, rozmnožované fotografickou cestou známým pražským nakladatelem a tiskařem Carlem Bellmannem. Při takovém množství musel být již o snímky zájem a fotografování a distribuce motivů ze Šumavy již zřejmě nepředstavovalo obchodní riziko. Zájem o šumavské přírodní krásy podněcovaly samozřejmě i turistické průvodce, například německy psaný od profesora Willkomma, vydaný roku 1878 zmíněným Carlem Bellmannem nebo Řivnácův, vydaný pět let poté. (Tyto průvodce byly ovšem ještě bez fotografických ilustrací.)

Na samémk konci osmdesátých let 19. století vstoupil do šumavské fotografie také Alphons Adolph (1853-1934), který roku 1889 přišel do Pasova ze Žitavy. Také jeho bratr (?) Gustav Adolph, který měl ateliér ve Schreiberhau (dnes Szklarska Poreba) a fotografoval Krkonoše, je znám i několika šumavskými snímky. Koncem 19. století se Alphons Adolph zařadil mezi nejvýznamnější vydavatele pohledů na Šumavu a jeho série byly v té době místopisně nejpestřejší. Přes jeho nesporný význam zásadní publikace *Geschichte der Photographie in Österreich* (Bad Ischl 1983) jeho jméno vůbec neuvádí.

Dalším z fotografů, který na přelomu 80. a 90. let vstupoval do šumavských hvozdů byl František Krátký (1851-1924), jehož domovský ateliér byl v Kolíně nad Labem. Soustředil se především na stereosnímky, v jejichž vydávání neměl tehdy u nás podstatnější konkurenci. Některé z pohledů byly také kolorované. Na rozdíl od většiny dřívějších fotografů, kteří snímali poněkud statické motivy bez scénářů, však Krátký věnoval velkou pozornost obyvatelům Šumavy, protože zastával názor, že region bude nejvýstižněji charakterizovat vyobrazením lidí, kteří v něm žijí. Přestože lidé na jeho snímcích obvykle nehnutě vyčkávají po dobu expozice, záběry pořizované v autentickém prostředí působí většinou velmi přirozeně. Krátký tak zachytil, v podstatě jako první, obyvatele Šumavy ve všedních každodenních situacích. Tato nová metoda byla umožněna pokrokem fotografické techniky a vzrůstajícím zájmem o autenticitu fotografie.

Probouzející se větší zájem o šumavské fotografie souvisel také se soudobými proměnami životního stylu, v němž získával své místo sport a rekreace. Také samo fotografování se se začalo stávat stávkou zálibou. Obecné proměny společenské a technologické tak významně ovlivnily další směřování fotografie, v níž stále významnější místo začali zaujímat fotoamatéři. Profesionálním fotografům zůstala vyhrazena ateliérová fotografie, oficiální zpravodajství, dokumentace pro výrobní podniky a na Šumavě valná část produkce pohlednic. Podle zkušeností z jiných srovnatelných regionů (například Krkonoš) si fotografický aparát pořizovali lidé z nejrůznějších vrstev, nikoli jen ti nejbohatší. Pro řadu amatérských fotografů nebyla práce z fotoaparátem jen estetickou záležitostí, ale mnohdy i jakousi radostnou hrou nad možností zachycovat svět kolem sebe. Právě spontánní amatérské záběry se po přelomu století stávají tím nejcenějším dokumentaristickým svědectvím o soudobých proměnách životního stylu, o každodenním životě. Je zároveň příznačné, že někteří amatérští fotografové nedokumentovali jen život své rodiny a přátel, ale soustředili se i na dokumentační práce takřkajíc vyššího smyslu. Pozoruhodnou postavou v tomto směru byl ředitel velkostatku v Koutě u Domažlic E. Strouhal, zachycující systematicky svým fotoaparátem v devadesátých letech práci dřevorubců. Dvanáct jeho snímků doprovozovalo knížku J. F. Hrušky *Mezi chodskými dřevorubci* (Plzeň 1935), jejíž text byl původně napsán pro časopis *Světobzor* roku 1897 a kde se píše také o Strouhalově dokumentaristické práci. Bohužel nevíme, nakolik byl Strouhal ojedinělou postavou, neboť oblast zájmové amatérské fotografie na Šumavě je málo probádána a obávám se také, že příliš mnoho se zde zničilo.

V posledním desetiletí 19. století vznikaly ve městech další portrétní fotografické ateliéry a stalo se pravidlem, že místní fotografové dokumentovali své město a jeho okolí. Pilným dokumentaristou Prachatic, jejich domů, slavností i každodenního života se stal Wenzel Faber (1850-1928), původně vyučený sládek. Fotografický ateliér si původně otevřel roku 1892 v Dobřanech, do rodných Prachatic přišel roku 1896, kde se stal tamním nejvýznamnějším fotografem. Před rokem 1897 se stal fotografem ve Vimperku Rudolf Dürhammer (1852-?), původně drogist. Významnějším fotografem ve Vimperku byl však Felix Pohl (1878-1961), který po roce 1901 převzal v čp. 62 fotostudio Helios. Pohl se významně zapsal do dějin meziválečného Vimperka nejen jako fotograf a zařadil se k těm fotografům v českých zemích, kteří se dokonce stali starosty měst (1923-30).

Ke konci 19. století se začaly také proměňovat podmínky pro šíření fotografických záběrů a po přelomu století se stále větší část snímků k lidem dostávala v tištěné podobě, a to jak v časopisech a knihách, tak zejména na pohlednicích, rozmnožovaných různými tiskovými technikami, zpočátku zejména litografií a světlotiskem. Mezi prvními vydavateli světlotiskových pohlednic Šumavy byl Jan Langhans, známý pražský portrétní fotograf. Jeho snímek modlitby s podtitulem "Ukázka fotografického umění závodu Langhansova" otiskl ve svém 1. ročníku Český svět. Sbíráni pohlednic se po přelomu století začalo stávat módou. S „hladem po fotografiích“ rostl samozřejmě i počet fotografů. Roli a vztah regionálního tisku a fotografie by bylo třeba ještě zhodnotit. Badatelskou neznámou zůstává i soupis všech místních živnostenských fotografů a vydavatelů šumavských pohlednic.

S rozmachem kvalitních tiskových technik a s možností tisknout fotografie se Šumava samozřejmě stala součástí širších knižních projektů ilustrovaných fotografiemi. Na jejich počátku je projekt „Letem českým světem“, který po sešitech vycházel v letech 1896 - 1898. Charakteristické je, že úprava a formát knihy má ještě podélný formát fotografického alba a že fotografie jsou tištěny jen po jedné straně listu. V tomto velkolepém díle nalezneme pod šumavskými snímky většinou podpisy J. Eckerta, dále J. Seidela, Josefa Taubera (fotografa z Domažlic) a J. Příbramského z Českých Budějovic (snímek Vimperka). Mimochodem, magické kouzlo Šumavy vedlo k tomu, že v sérii 500 obrazů hned po prvním snímku z Pražským Hradem následoval jako druhý pohled z šumavské Bílé strže... U rozsáhlého projektu Čechy byl první díl přirozeně věnován Šumavě... Zde však zapůsobila setrvačnost tradice a ve svazku není jediná fotografie, pouze reprodukce kreseb, případně maleb. Knižní projekt Království české má ve svých svazcích věnovaných Jižním a Jihozápadním Čechám množství fotografií a to vesměs od fotografů amatérských (celkem je v okresech plánském, vyšebrodském, volarském, vimperském, kašperskohorském, hartmanickém a nýrském 17 jmen fotografů, mezi nimi i známí fotografové z Českého klubu fotoamatérů v Praze - František Mrskoš, Eduard Petrák a Ing. Jan Plischke, který zaujme zejména svými zimními záběry). Rovněž Soupis památek historických a uměleckých v Království českém má pro příslušné okresy množství fotografických snímků.

S rozvojem amatérské fotografie, obecným rozmachem turistiky a snadností cestování železnicí Šumava stále více lákala k fotografickým výletům. Vznikaly tak soubory snímků, mající charakter fotografické zprávy nebo fotoreportáže, které byly zcela novým typem fotografického obrazu, který v dalších desetiletích byl pro další uplatnění fotografie klíčový. Příkladem takového raného obrazového materiálu ze Šumavy je sled záběrů s názvem U pramene Vltavy, kterým počal záměr „slovem i obrazem líčiti český svět“. V tomto případě šlo o cykly snímků od pramenů Vltavy po „pýšné výšiny mělnické“ (Český svět, ročník I., č. 3 z 24. 11. 1904 a č. 6 z 13. 1. 1905). Snímky vytvořil „ředitel Kadlec“. Téměř reportážní charakter měl soubor s názvem Výroba dřeváků v Šumavě, který vytvořil tehdejší nejvýznamnější „zpravodajský fotograf“ Rudolf Bruner-Dvořák (Český svět č.18 z 22.2. 1907).

Zvláštní zádumčivá nálada šumavských lesů mohla být zdrojem inspirace pro pokusy amatérských fotografů s ušlechtilými fotografickými tisky, které namísto popisnosti zdůrazňovaly náladu a atmosféru, citový prožitek. Ke krásným záběrům v tomto smyslu náleží práce Karla Němce, učitele z Horadovic, jehož k ušlechtilým fotografickým technikám přivedl jeho přítel, známý piktorialista a rovněž horaždovický rodák, Karel Novák. Ostatně i od něho známe několik olejotisků z Pošumaví. Připomeňme si, že amatérsky fotografoval na Šumavě i Josef Váchal. K prvním fotoamatérským barevným snímkům ze Šumavy náleží práce Karla Šmirouse (1890-1981).

Meziválečná doba znamenala další procentuální rozmach amatérské fotografie a stabilizaci fotografických firem předválečných a zřejmě jen nepatrné rozšíření počtu dalších profesionálních fotografických firem. Nejvýznamnější obrazové svědectví ze Šumavy - na rozdíl od Krkonoš- zanechávaly především profesionální fotografové. Po smrti Josefa Seidela roku 1935 převzal jeho archív a fotografický podnik syn František, který pokračoval v otcových intencích. Se jménem Seidel se tak setkáváme na šumavských pohlednicích nejčastěji. Po smrti Josefa Wolfa převzali jeho fotografický obchod tři synové: Walter (*1895), Josef (*1900) a Franz (*1907). Nahrazení fotografických živností komunálními fotografickými službami i poničení řady fotografických pozůstalostí po roce 1945 znamenalo přerušení přirozené kontinuity vývoje, patrné ve všech oblastech života šumavského regionu, jehož po staletí se rozvíjející život se zastavil. Řada vesnic zmizela z mapy. To byl obraz Šumavy po roce 1948. Svědectví uměleckých fotografů, kteří vzdávali Šumavě poctu od šedesátých let 20. století, je již zcela jiná kapitola vývoje fotografie i regionu.

Pavel Scheufler

Publikace obsahující fotografie Šumavy vzniklé do roku 1918

(Výběr, seřazeno podle doby vydání)

B. Grueber: Der Bayerische Wald (und Böhmerwald). Illustriert und beschrieben von B. Grueber und A. Müller. Regensburg 1846 (Reprint s úvodem J. Nickla vydal Morsak Verlag, Grafenau 1993)

J. Wenzig, J. Krejčí: Der Böhmerwald. Natur und Mensch. C. Bellman, Praha 1860

M. Willkomm: Der Böhmerwald und seine Umgebungen. Ein Handbuch für Reisende. C. Bellmann, Praha 1878

F. Bernau: Der Böhmerwald. Prag 1887 (Reprint s doprovodným textem Paula Praxla vydal Morsak Verlag, Grafenau 1977)

Böhmerwaldalbum. Böhmerwaldbund, České Budějovice 1888

Waldvereinsalbum. Waldverein, Passau 1889 (Soubor světlotisků)

Čechy. Díl I. Šumava. J. Otto, Praha nedat. (1885)

Soupis památek historických a uměleckých v Království českém. XII. Politický okres sušický. Praha 1900

Království české. III. Jižní Čechy. P. Körbr, Praha 1908

Království české. IV. Jihozápadní Čechy. P. Körbr, Praha 1911

Soupis památek historických a uměleckých v Království českém. XXXVIII. Politický okres prachatický. Praha 1913, reprint Galerie Nahoře, Prachatice 1995

G. Pfligersdorffer: Ferdinand von Hochstetter. Böhmerwaldzeichnungen aus 1853. Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, Linz 1977

Im Lande der künischen Freibauern. Heimatbuch für der mittleren Böhmerwald. Morsak Verlag, Grafenau 1980

I. Jordan: Photographie im Böhmerwald 1880–1940. W. Ennsthaler, Steyr 1983 (1984 2. vyd.)

J. Prinz: Mein kleines Heimatbuch vom Böhmerwald. Preßler Verlag, Nürnberg 1985

M. Frank: Land und Leut im mittleren Böhmerwald in alten Fotos. Morsak Verlag, Grafenau 1986

V. Starý: Stará Šumava. Der alte Böhmerwald. Nakladatelství Tiskárny Vimperk, Vimperk 1991

W. Grössl: Auf verschlungenen Waldpfaden. Bayerischer Wald und Böhmerwald – dargestellt in Holzschnitten, Holzstichen, Radierungen und Kupferstichen. Morsak Verlag, Grafenau 1992

R. Rebstöck: Šumavou za technickými památkami. Nakladatelství Dr. Radovan Rebstöck, Sušice 1992

M. Martan, M. Předota: Šumava na starých pohlednicích I. Der Böhmerwald auf alten Ansichtskarten I. Pyramida, Zdíkov 1996

M. Martan: Šumava na starých pohlednicích II. Der Böhmerwald auf alten Ansichtskarten II. Pyramida, Zdíkov 1997

J. Vávrová: Kapitoly z minulosti Kvildy. Vlastním nákladem, Kvilda 1999

R. Karpaš, J. Zálaha: Album starých pohlednic Českokrumlovsko. Nakladatelství 555, Liberec 2001

F. A. Borovský: Řivnáčův průvodce po Šumavě. F. Rivnáč, Praha 1883 – reprint Baset, Praha 2002

P. Scheufler: Šumava na nejstarších fotografiích. Baset, Praha 2003.